

translation has been obvious for centuries as it is a meeting point of diverse knowledge and experience, yet the pros and cons of such meeting need a closer exploration to avoid misunderstanding in terminology and subject – object relations.

The main priorities of cooperation the translation study and related humanities and social sciences are indisputable. The article outlines some aspects of advantages and disadvantages of integration between contemporary translation study and other branches of science are defined. The efficiency of the involving the key methodological principles defining communication, psycholinguistic, cognitive paradigms into theory and practice of translation is defended. The specified importance is seem to be the development of its own methodological basis of translation as an autonomous humanitarian field while creating a clear, transparent and consistent system of objective linguistic terminology units. The facts proof that the sound combination of theoretical and methodological guidelines of the related with translation sciences is promising for translation studies because the latter in such case provides powerful explanatory means. Right interdisciplinary mix is concerned to be the reliable basis of scientifically theorizing with further implementation in practical terms.

Key words: *translation, interdisciplinary, expansionism, integration of knowledge, cognitive science, communicative linguistics.*

УДК 372.4159.9927

Іванова Л. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методик початкового навчання
Рівненського державного гуманітарного університету
E-mail: lidiyaivanova@gmail.com

ОБНОВЛЕНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ» В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто мотиваційні та змістові аспекти нового навчального предмета «Літературне читання» для учнів 2–4-их класів; досліджені зміст та методика уроку. Встановлено необхідність літературознавчих підходів до проведення сучасного уроку читання. Проаналізовано принципи літературного розвитку та виокремлено завдання оновленого курсу мистецтва слова для молодших школярів.

Ключові слова: *літературний розвиток, літературознавча пропедевтика, літературне читання, художній твір, принципи.*

Літературний розвиток – процес віковий, оскільки в міру розвитку світогляду, збагачення читацького досвіду, сприйняття людиною того самого твору з роками буде поглиблюватися, сприйматися інакше. У психолого-педагогічних працях цей термін визначається як процес формування здатності безпосередньо сприймати мистецтво слова, складних умінь свідомо аналізувати й оцінювати прочитане, керуючись при цьому естетичними критеріями та художнім смаком, виробленими в школі під час засвоєння курсу літератури і в широкому позашкільному спілкуванні з мистецтвом [7].

Аналіз психолого-педагогічної літератури, практичного досвіду, численні спостереження засвідчують, що якість літературного розвитку учня залежить від рівня сформованості психічних пізнавальних процесів, які, у свою чергу, визначають ступінь проникнення читача в ідейно-естетичну цілісність літературного твору, сприяють розумінню його як художнього цілого [1; 2; 7].

Літературний розвиток школярів є результатом взаємодії двох сторін особистості читача (його літературних здібностей і здатності осягати, осмислювати, «привласнювати» зміст художнього твору), які тісно пов'язані між собою, доповнюють і збагачують одна одну, зберігаючи відносну самостійність [8].

Сучасна методична наука шукає засоби й умови, технології уроку читання, які сприятимуть реалізації розвитку особистості, забезпечуватимуть формування механізмів її спілкування з культурою слова, розширюватимуть уяву й емоційну чуйність до художнього слова.

Державним стандартом початкової загальної освіти та Програмою літературного читання передбачено ознайомлення молодших школярів з окремими літературознавчими поняттями, необхідними для аналізу художнього твору [3]. У чинній програмі початкової школи

літературознавчу пропедевтику виділено в окрему змістову лінію, проте засвоєння понять здійснюється у процесі всіх видів читацької діяльності [8]. За час навчання учні ознайомлюються з жанровими особливостями творів, оволодівають практичними вміннями впізнавати, розрізняти та називати окремі літературні жанри (оповідання, казку, вірш, байку, малі фольклорні форми тощо). На сьогодні означена проблема є в центрі дослідження низки науковців (О. Вашуленко, В. Левін, Г. Кудіна, В. Мартиненко, В. Науменко, З. Новлянська, Н. Молдавська, О. Савченко) [1; 2; 4; 5; 7].

Спільною методичною ідеєю праць зазначених науковців, педагогів є переконання у тому, що ефективність літературного розвитку молодшого школяра на уроках читання лежить у площині навчання сприймати, осмислювати й інтерпретувати художній твір у єдності його форми і змісту, оцінювати його з естетичних позицій, висловлювати власну оцінку на основі оволодіння початковими літературознавчими вміннями.

Саме тому є необхідність виокремити мотиваційні та змістові аспекти нового навчального предмета для учнів 2–4-их класів «Літературне читання»; дослідити сучасні підходи до проведення уроку літературного читання, щоб максимально впливати на літературний розвиток молодших школярів.

Важливо усвідомлювати, що зміст навчального предмета «Літературне читання» спрямований на розв'язання таких завдань, що моделюють систему навчання учнів читати і повноцінно сприймати художній твір як мистецтво слова, яке включає розвиток спостережливості, творчої уяви, чуття поетичного слова, здатності сприймати звукові, словесні образи, емоційно реагувати на художнє слово, співпереживати, творити.

В основу розроблення оновленого змісту курсу, його структурування, технологій опрацювання покладено концептуальні ідеї нової редакції Державного стандарту загальної початкової освіти, у якому основною метою літературного читання визначено формування читацької компетентності молодших школярів – базового складника комунікативної і пізнавальної компетентностей; ознайомлення учнів із дитячою літературою як мистецтвом слова; підготовку їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі [3; 8].

У новій навчальній програмі «Літературне читання» (керівник авторського колективу – О. Я. Савченко) головною метою курсу визначено розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, а зміст предмета орієнтує вчителя на роботу з художнім твором як мистецтвом слова, на грамотний аналіз [8].

Дослідженням встановлено необхідність літературознавчих підходів до проведення уроку читання, а також домінування літературознавчих знань та вмінь у вчителя, розуміння ним жанрової специфіки твору з метою ефективної передачі ідейно-тематичного змісту твору [4]. Адже його автор, обмірковуючи внутрішній задум, обирає зовнішню форму його втілення, відповідну до характеристик конкретного жанру. Тому жанрові особливості зумовлюють і певну методику опрацювання твору, вибір учителем прийомів, що організують аналіз композиції, змісту, мовних засобів тощо. Ефективність повноцінного сприймання учнями художніх творів таїться в розумінні їх жанрових особливостей, тобто до деякої міри у літературознавчій обізнаності учителя та учня.

Учитель під час аналізу, керуючись пріоритетами чинної програми, нового змісту літературного читання, визначає, які літературні знання давати дітям, які спостереження за жанровою специфікою того чи іншого твору варто зробити. З урахуванням змістових і жанрових можливостей прочитаних творів здійснюється робота з формування в учнів літературних навчальних вмінь і навичок, таких як: формувати запитання до текстів, будувати діалоги виявляти причинно-наслідкові зв'язки між епізодами (*оповідання*), виділяти головні думки, доводити, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (*статті*), насолоджуватися емоційно-образним мовленням (*поезія*), відображати процес становлення характеру персонажа (*казка*) тощо

Зміст літературного матеріалу, який різнобічно охоплює сферу інтересів молодших школярів, його емоційність, новизну, художнє оформлення, цікаві форми й методи роботи з текстами творів і дитячими книжками з наданням переваги проблемним, творчим завданням мають переконати учнів у

тому, що художня література – це особливий вид мистецтва, а читання – особливий, унікальний засіб задоволення пізнавальних інтересів, пізнання світу і самопізнання, його не можуть замінити ніякі інші засоби масової культури [6].

Опрацювання оновленого змісту літературного читання реалізується на основі принципів: літературознавчого, художньо-естетичного, тематично-жанрового та комунікативно-мовленнєвого [2].

Літературознавчий принцип передбачає формування в учнів під час аналізу твору уявлень про тему, основну думку, сюжет, композицію, засоби художньої виразності, жанр. Завдання з читання до художнього та науково-художнього творів диференціюються.

Тематично-жанровий принцип визначає стратегію добору творів для читання за такими основними критеріями: доступність віку, емоційно-чуттєвому досвіду, рівню розвитку мислення, мовлення, пам'яті; жанрово-рідова, тематична розмаїтість (художня література, малі фольклорні форми, науково-пізнавальна, енциклопедична література, періодика тощо).

Художньо-естетичний принцип передбачає формування в дітей цілісного уявлення про літературний твір як витвір мистецтва, естетичне задоволення від звучання художнього слова, а також встановлення зв'язків літератури з іншими його видами.

Упровадження *комунікативно-мовленнєвого принципу* встановлює діалогову взаємодію читача з текстом, автором, героями його твору, застосування інтерактивних технологій, організацію групових форм, створення спеціальних навчальних ситуацій (колективне обговорення змісту прочитаного, прослуханого; участь у літературній бесіді; рольові літературні ігри, декламація, драматизація тощо)[4; 6].

Отже, в оновленому змісті сучасного уроку читання літературознавча діяльність із яскраво вираженою комунікативною спрямованістю є провідною, основою успішної реалізації усіх змістових ліній програми, важливий засіб розвитку і саморозвитку особистості учня; реалізується комплекс завдань, спрямованих на літературний розвиток молодшого школяра, зокрема ознайомлення з дитячою літературою; відбувається формування повноцінних навичок читання, уміння сприймати, розуміти, аналізувати літературні й навчальні тексти різних видів та створювати власні висловлювання за змістом прочитаного.

Список використаної літератури

1. Вашуленко О. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект / О. Вашуленко // Початкова школа. – 2011. – № 1. – С. 48–50.
2. Волошина Н. Й. Концепція літературної освіти / Н. Й. Волошина, Є. А. Пасічник, Н. Ф. Скрипченко, П. П. Хропко // Початкова школа. – 1994. – № 3. – С. 25–27.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Спецвипуск журналу «Практика управління закладами освіти». – 2012. – С. 4–33.
4. Іванова Л. І. Ігрова діяльність молодших школярів як засіб формування літературних понять на уроці читання / Л. І. Іванова // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 4. – С. 31–34.
5. Науменко В. Літературний розвиток молодших школярів: Формування вміння сприймати фольклорні твори / В. Науменко // Початкова освіта. – 2003. – № 43. – С. 2–3.
6. Літературна скарбничка : Довідник для вчителя. Літературне читання. Жанри / за ред. Л. І. Іванової. – Рівне : Типографія, 2015. – 136 с.
7. Молдавская Н. Д. Литературное развитие школьников в процессе обучения / Н. Д. Молдавская. – М. : Педагогика, 1976. – 244 с.
8. Програма з літературного читання 2–4 класів для загальноосвітніх навчальних закладів, із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.

Іванова Л. И. Новое содержание учебного предмета «Литературное чтение» в контексте литературного развития младших школьников.

Аннотация

В статье рассматриваются мотивационные и содержательные аспекты нового учебного предмета для учеников 2–4-х классов «Литературное чтение»; исследуется содержание проведения урока. Устанавливается необходимость литературоведческих подходов к проведению на современном уроке чтения, а также доминирование литературоведческих знаний и умений у учителя, понимание им жанровой специфики

произведения. *Анализируется содержание принципов литературного развития и выделяются задачи обновленного курса искусства слова для младших школьников.*

Ключевые слова: *Литературное развитие, литературоведческая пропедевтика, литературное чтение, художественное произведение, принципы.*

Ivanova L. I. Renewed content of the study subject «Literary reading» in the context of the literary development the pupils of the primary school.

Summary

At the article deals with motivational and informative aspects of the new school subject for students grade 2–4's «readings»; examined the content of the lesson. The necessity of literary approaches to reading lesson of modern and dominance of literary knowledge and skills of the teacher's understanding of genre specific work for the effective transfer of ideological and thematic content.

It is proved that at the lesson of literary reading is a literary work characteristics determine the choice of methods and techniques of analysis in the study of art genre, it is the dominant genre specificity define the structure of didactic lesson throughout its directing, melody and mood. Analyzed the content principles of literary development and tasks are allocated of the revised rate art of speech for pupils of the primary school.

In a renewed sense of contemporary lesson of literary reading implemented complex tasks aimed at literary development of younger student: exploring children's literature; development of adequate reading skills, abilities to perceive, to understand, to analyze literary texts and teaching various social, moral and ethical values through artistic images of literary works; skills to create their own statements within the meaning of reading; development of creative literary work of students .

Key words: *Literary development, literary propedeutics, readings, literary principle, the principle of context-genre artistic and aesthetic principles, context-genre principle communicative speech principle.*

УДК 811.161.2'367.625

Іваночко К. М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
E-mail:ivanochko.kostyantyn@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ НАГОЛОШУВАННЯ ДІЄСЛІВ ВОСЬМОГО СТРУКТУРНОГО КЛАСУ СУФІКСАЛЬНО-ФЛЕКСІЙНОГО АКЦЕНТНОГО ТИПУ У ПІВДЕННО-ЗАХІДНИХ ГОВОРАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано особливості наголошування дієслів восьмого структурного класу південно-західних говорів української мови, що характеризуються суфіксально-флексійною акцентуацією. Досліджувані вербативи при закоріненості в пізньопраслов'янську рухому акцентну парадигму у буковинсько-наддністрянській і карпатській групах говорів, як і в галицькому варіанті української літературної мови, засвідчують здебільшого два типи акцентуації – суфіксально-флексійний (С1Ф) і коренево-флексійний.

Ключові слова: *південно-західні говори, варіанти української літературної мови, суфіксально-флексійний акцентний тип, парокситонне наголошування, пізньопраслов'янська рухома акцентна парадигма.*

Постановка проблеми. Наголос в українському мовознавстві досліджується в двох аспектах – синхронному й діахронному. Акцентну систему самостійних морфологічних класів, зокрема й дієслів, сучасної української літературної мови дослідив В. Винницький [1]. Реконструкцію пізньопраслов'янської акцентної системи мови здійснив В. Складенко [5]. Акцентуація ж діалектних слів української мови належить до периферійних наукових осягів. Однак наголосові студії над дієсловами південно-західних говорів стали предметом дисертації.

В означеному наріччі засвідчується група дієслів восьмого структурного класу, що виявляють фонетичну, семантичну, морфологічну, дериваційну й наголосову закоріненість у праслов'янську мовну спільноту. Попри тотожність морфологічної структури, вони вирізняються належністю до різних акцентних типів – кореневого, коренево-флексійного й суфіксально-флексійного (С1Ф), які співвідносяться з баритонованою, окситонованою й рухомою пізньопраслов'янськими акцентними